

ivn KARWIJ

IVN Oost-Veluwezooom | Winter 2021 | 46e jaargang nr. 4

**Grond-
werkers**

pagina
8

**Omgevings-
wet**

pagina
10

**Voor-
wandelen**

pagina
14

Leestip!

pagina
19

Bij ons ben je op het juiste adres voor Fairtrade artikelen en (h)eerlijke foodproducten. Alles gemaakt met respect voor mens en milieu. Elk produkt met een eigen FAIRHAAL. Een feestje om te geven en om te ontvangen. Loop eens binnen en laat je verrassen.

Wereldwijd van betekenis zijn, dichtbij huis
www.dewereldwinkels.nl

EETERIJ de Jutberg

Natuurlijk smakelijk!

Bij Eeterij de Jutberg is het sfeervol genieten van een lunch of diner. Onze gerechten worden "natuurlijk" bereid met verse kruiden uit eigen tuin. Ook met kinderen kunt u bij ons prima terecht. Voor en na het eten kunnen zij lekker uitrusten in de speeltuin of op het springkussen. Bij Eeterij de Jutberg kunt u ook nog heerlijk nagenieten van een lange wandeling of fietstocht door het nationaalpark De Veluwezoom.

Voor meer informatie: www.eeterijdejutberg.nl

**Computers
op maat
Onderhoud
Netwerken
Reparatie
Supplies**

Emmastraat 29 • 6881 SN Velp • (026) 3640641
Internet: www.ictvisie.eu

Sinds 1980 Hoveniers met Passie!

⇒ Beleef
⇒ Geniet
⇒ Ontspan

gebr. RIJNEVELD b.v.
**tuin- terreinverzorging
en bestratingen**

► Advies en ontwerp
► Tuinaanleg
► Onderhoud

Spankeren 0313-427288
www.rijneveld.nl

4	Van de redactie / bestuur	13	Nieuwe wandelfolder
5	IVN-tuin	14	Voorwandelen: de Schaddevelden
6	'Ik kan aan de slag met mijn zorgen en interesses'	19	Leestip!
8	Grondwerkers: de mol	20	Uitgelicht: Het bestuur als werkgroep
10	Omgevingswet		

Kopij voor het volgende nummer
voor 22 februari 2022 mailen naar:
redactiekarwij@ivnoostveluwezoom.nl

Wilt u de KARWIJ alleen digitaal ontvangen? Stuur dan een mailtje naar de penningmeester.

COLOFON

Verschijnt vier keer per jaar in maart, juni, september en december. Oplage: 330 exemplaren.
Artikelen overnemen mag, maar wel met bronvermelding en onze toestemming.
Artikelen in Karwij weerspiegelen niet altijd de mening van de redactie

Redactie Karwij:

Jeroen Boland, Floor Scholten en Peter Sinon.
Vormgeving: Bart Riggeling.

Aan dit nummer werkten mee:

Anne Sleeboom, Corlène van den Camp, Jannie de Jong, Jutta Müller, Gerrit Lammers, Margot Visser, Richard van Gelder, leden en het bestuur.

Foto voorpagina: Floor Scholten

Leden-en donateursadministratie

Jaarlidmaatschap 2022: minimaal € 24,00
Donatie 2022: minimaal € 15,00
IBAN: NL92INGB0001417280
T.n.v. IVN Oost-Veluwezoom en met vermelding naam lid/donateur.
Maaïke van Roekel, Mezenlaan 27
6951 HD Dieren
penningmeester@ivnoostveluwezoom.nl
Telefoon: 06-12 21 97 67

Opzeggen: schriftelijk voor 1 december

Bestuur

Voorzitter - Willem Cramer
Secretaris - vacature
Penningmeester - Maaïke van Roekel
Publieksactiviteiten - Bouzian Salama
Bestuurslid: Jeanette Heinsbroek

Secretariaat bestuur

secretaris@ivnoostveluwezoom.nl
Postadres: De Klaproos
Korenbloemstraat 21, 6991 VN Rheden
Mutaties
Nieuwe leden:
Paul Houtepen
Herma Warrink
Dhr. R.T.A Verouden
Ellen Meerdink-Wilten

Opzeggingen:
Fred Rentier
Fennie Hakkers
Maarten Bierman

Drukker: Editoo B.V. Arnhem

Van het bestuur

De najaarsledenvergadering moest helaas weer digitaal verlopen... We hadden ons zo verheugd op een gezellig hapje en drankje en bijpraten met de leden. Desondanks waren we toch digitaal met ruim 25 mensen, en er werd volop meegedaan aan de discussies. Het voorstel om onze lokale contributie aan te passen aan het landelijke bedrag (van 20 naar 24 euro) is goedgekeurd, en ook de begroting voor 2022 werd, na uitgebreide mondelinge toelichting van de penningmeester, akkoord bevonden. Hier kan de vereniging weer mee aan de slag.

Een punt van discussie was de vraag of interne cursussen (klimaattraining en andere cursussen) voor gidsen gratis zouden kunnen worden, omdat gidsen de leerstof direct bij excursies kunnen toepassen voor de vereniging. Afgesproken is dat het bestuur en een aantal gidsen dit de komende tijd gaan bespreken. Wordt vervolgd.

Mieke de Graaff en Richard van Gelder hebben onder dankzegging en met een bloemetje afscheid genomen van het bestuur, en Jeanette Heinsbroek is tot het bestuur toegetreten. We hebben nu dus een bestuur van vier personen, en dat is toch wel mager. Dus, doe eens gek, en meld je aan voor het bestuur!

Nieuwe wandelfolder

Voor volgend jaar hebben we weer een wandelfolder compleet. De MaMo-groep had alles al 'op de plank' liggen, het samenstellen van de zondagwandelingen had wat meer voeten in de aarde. Het aantal gidsen bleef wat achter. Hier speelt wellicht mee dat er afgelopen jaar niet of nauwelijks gewandeld is, en een aantal gidsen er zodoende wat meer tegenop ziet. Daarnaast zien we na iedere Natuurgidsenopleiding (NGO) dat na een paar jaar een flink aantal gidsen niet meer actief is. Jammer voor hen en voor de vereniging. Hier willen we als bestuur mee aan de slag. We denken aan een projectgroepje dat met ideeën komt die we bij de NGO 2022-23 kunnen meenemen. Zo kunnen we de nieuwe gidsen, maar ook de huidige gidsen, beter en gemakkelijker een goede plek in de vereniging geven. Wie wil hier aan meewerken? Meld je aan bij secretaris@ivnoostveluwezoom.nl

Voldoende plannen dus met zijn allen op naar een mooi en actief 2022. Fijne dagen alvast!

Namens het bestuur,
Willem Cramer

Van de redactie

We zijn inmiddels ver in de herfst van 2021. De padenstoelentijd is over haar hoogtepunt heen en de wintergasten melden zich, op de IJssel, in de Beemd en Havikerwaard en in onze tuinen.

De laatste KARWIJ van het jaar en wat een bewogen jaar was het. Mogelijkheden en onmogelijkheden wisselden elkaar af en ook nu is niet met zekerheid te zeggen of en wanneer we weer voluit kunnen gaan voor wat we als vereniging zo graag doen: excursies, de Natuurgidsenopleiding, onze wandelingen en activiteiten op de scholen met de kinderen. Kortom: met elkaar onze ogen openen voor wat voorhanden is. Dat houdt ons gelukkig niet tegen erop uit te trekken en ons te verwonderen.

Inmiddels is ook de najaarsledenvergadering achter de rug. In deze KARWIJ extra aandacht voor het bestuur als werkgroep; waar houden zij zich zoal mee bezig? De klimaatcursus van onze werkgroep Duurzaamheid heeft inmiddels handen en voeten gekregen in samenwerking met de gemeente Rheden. Ook hierover meer in deze KARWIJ. En natuurlijk gaan we ook weer 'voorwandelen'. Dit keer bij de Schaddevelen.

In eerdere edities hebben we jullie al eens uitgenodigd ook zelf vooral bijdrages te leveren. Die uitnodiging geldt uiteraard ook voor 2022! We hopen dat deze KARWIJ op die manier ook een bijdrage levert aan ons gezamenlijk vereniging zijn.

De redactie bedankt alle vaste bijdragers en iedereen die bij heeft gedragen aan weer een jaar KARWIJ! Veel dank. We wensen al onze lezers een fijne Kerst en een natuurlijk, duurzaam en gezond 2022!

Namens de redactie,
Peter Sinon

'Ik kan aan de slag met mijn zorgen en interesses'

Impressies van klimaatcursus 'De Groene Verandering'

Afgelopen najaar organiseerde onze afdeling voor het eerst de klimaatcursus De Groene Verandering. KARWIJ was benieuwd en belde een deelnemer. Wat was haar motivatie? Hoe ervoer ze de cursus? En wat gaat ze ermee doen?

Margot Visser woont met haar gezin in Elst (Gld.) en heeft een financiële baan bij een organisatie van 25 scholen. De coronalockdowns brachten haar, zoals velen, meer in de buitenlucht, om het thuiswerken te compenseren. Natuurbeleving en wandelen, net als alles rondom Covid, roepen af en toe de grote vragen op. Dan kom je ook uit bij 'duurzaamheid': wat doen we eigenlijk met 'onze' planeet Aarde?

Margot vindt het lastig om het streven naar duurzaamheid te 'vertalen' naar iets uitvoerbaars en iets dat als goed voorbeeld ook wordt nagevolgd. Het gaat om kleine alledaagse dingen in en om huis: spaarzaam zijn met verlichting, op de fiets naar je werk, herfstbladeren laten liggen. Antwoorden op grote vragen, zoals overstappen op elektrisch rijden, de installatie van een warmtepomp, liggen wat verder weg. Je bewust worden van iets kleins heeft soms relatief groot effect: zo ging ze met haar kinderen zwerfvuil rapen. Reacties van voorbijgangers gaven aanleiding tot het educatieve verhaal.

Cursus wakkert slapende interesses aan

Via via hoorde ze over de klimaatcursus. Deze greep ze aan als kans iets in gang te zetten. Ze werd ook lid van IVN, hoewel haar betrokkenheid bij natuur en milieu eerder licht- dan donkergroen is. In de cursus trof ze een diverse groep, men leerde veel van elkaar, zeker van die al jaren actief zijn bij IVN. Een fijne afwisseling en kruisbestuiving van ideeën. Argumentaties bleken soms tegengesteld maar nooit vervelend. Haar verwachting, veel kennis opdoen, kwam uit. Zowel qua theorie, als over de praktische kanten van duurzaam leven. En de educatieve aanpak sprak haar aan: wat is goed voor natuur en milieu, wat kun je persoonlijk doen, en wat beperkt je niet te veel om het vol te houden? Margot kon haar zorgen delen maar er ook mee aan de slag. Slapende interesses werden aangewakkerd.

Qua theorie was het best een kluif, maar de trainer lichtte die goed uit. Het *donut*-model van Kate Raworth spreekt Margot aan. Ze had graag nog wat

Aandacht voor de ecooloog bij zijn uitleg tijdens de bosexcursie

meer gedaan met het grotere, economische verhaal. Er waren opdrachten, voer iets uit of zoek iets op, zowel individueel als in groepjes. De opdracht van een persoonlijk actieplan werd in Margots werkgroepje authentiek uitgewerkt. De leden discussieerden over de verhouding tussen mens en natuur en kwamen zo op een rollenspel van maar liefst zes zienswijzen. Zo is de *homo economicus* uit op winst maken en spullen kopen maar vindt de *homo gelijke rechticus* onze soort niet waardevoller of beter dan een willekeurige boom of slak...

In de praktijk

Op haar werk meldde Margot zich bij de Taskforce Duurzaamheid. Deze helpt scholen bewust(er) te werken aan een schone toekomst, samen met leerlingen. Margot zoekt uit wat de verwachte Europese wetgeving voor rapportage van duurzaamheid voor kleine bedrijven inhoudt, en wil dat op haar werk implementeren.

Zo heeft de klimaatcursus indirect impact in professionele context. En misschien zelfs bij de jongere generaties.

Tekst: Jeroen Boland

Beeld: Jan Smook

Beeld: Jeroen Boland en Floor Scholten

Grondwerkers: de mol

In de vorige edities heb ik de kleine grondwerkers over het voetlicht gebracht. Deze keer wil ik de mol een podium verschaffen. Wellicht heb jij ook wel eens last van molshopen in je tuin gehad, en zou je de veroorzaker wel kunnen 'mollen'... Maar ook dit meestal onzichtbare diertje, speelt zijn rol in de biodiversiteit met verve. Daar wil ik deze keer bij stilstaan.

Foto van Tabble via Pixabay

Zo blind als een mol, wordt wel gezegd, maar is een mol wel blind? Nou nee: zijn super kleine kraalogen zien echter wel heel weinig. Wees nou eerlijk, als je vrijwel altijd onder de grond leeft, dan heb je niet zoveel aan goede ogen. Gelukkig werken zijn gevoelige snorharen en oren beduidend beter, waardoor hij zich prima kan oriënteren. Nu hoor ik je al denken, die goede oren zullen onder de grond regelmatig verstopt raken met al dat gegrave? Niet dus. Om dichtslibben te voorkomen, heeft de mol inwendige oorschelpen en hangt er voor de ingang een gordijntje van haren.

Aangepast aan een leven onder de grond

Niet alleen zijn oren zijn aangepast aan het leven onder de grond. De haren van zijn zwarte, fluweelachtige en dichte vacht zijn zo in de huid geplaatst, dat ze alle kanten op kunnen bewegen. Je kunt een mol dan ook niet tegen de haren in strijken. De mol kan door deze haarinplant heel gemakkelijk achteruitkruipen in zijn gangen. Zijn mooie bontjas is verder vuil en waterafstotend, dus vies of nat worden, is er niet bij. De mol is elf tot zestien centimeter lang, en heeft een klein staartje. Zijn compacte lijf, met gespierde nek, heeft een torpedoachtige vorm; handig bij het graven van gangen. Zijn grote voorpoten zijn omgevormd tot graafhanden, die elk vier vingers en een duim hebben, waaraan puntige nagels zitten. Met deze brede klauwen kan hij uitstekend graven. Zijn achterpoten duwen de grond naar achteren en af en toe naar boven. Dan ontstaat de ons welbekende molshoop. Op de enkele foto die ik kan vinden, zie ik dan zijn spitse, roze snuit.

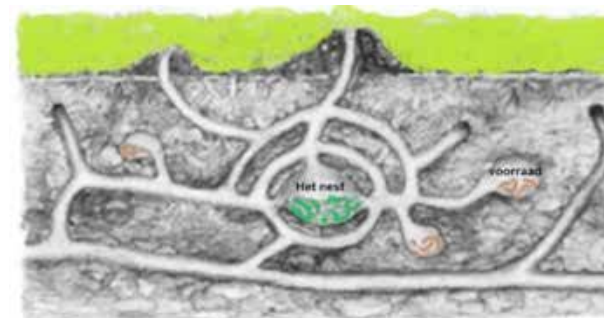

Het leefgebied van de mol

Overall waar de grond geschikt is om te graven, leeft de mol. Zand, vocht en stenen zijn niet favoriet. Hij houdt van rulle, humusrijke grond en een niet te hoge grondwaterstand. Natuurlijk moeten er voor deze insecteneter voldoende regenwormen aanwezig zijn, want die vormen zijn hoofdvoedsel. Daarnaast staan larven, insecten en spinnen op het menu. Deze bodemsnavels vindt hij in zijn gangenstelsel. 's Nachts komt de mol ook wel boven de grond om slakken, kleine muizen of een kikker te verschalken.

De mol kan in een uur wel twaalf tot vijftien meter tunnel graven. Hij wentelt daarbij zijn lijf regelmatig rond, om zo de wanden aan te drukken, stevig te maken en instorten te voorkomen. Klaar met zijn werkzaamheden paradeert hij heen en weer in zijn gangen. De insecten die uit het plafond vallen, zijn meteen het haasje. Dagelijks eet hij zo'n vijftig gram, de helft van zijn eigen lichaamsgewicht. En per jaar zo'n 21 kilogram regenwormen. Heeft hij zijn buik rond gegeten, dan legt hij een reservevoorraad aan voor mindere tijden. Hij bijt achter de kop van zijn prooi, verlamt deze met zijn gif zodat het insect niet weg kan kruipen, maar wel lekker vers blijft. Het nest van de mol bevindt zich op ongeveer vijftig centimeter diepte en bestaat uit grassen, bladeren en mos.

De mollenburcht

Zijn burcht kan in totaal wel zestig meter tunnel hebben. De tunnels gaan tot een meter diep. Soms liggen ze zo dicht aan de oppervlakte dat je de gang ziet lopen. Dat noem je een mollenrit. Vooral jonge mollen maken die als ze op zoek zijn naar hun eigen territorium, of volwassen mollen in de paartijd, want een mol leeft solitair. Het mannetje gaat in februari tot april op zoek naar een vrouwtje. In die periode zie je meer mollenritten

en meer molshopen ontstaan. Zodra het vrouwtje bevrucht is, wordt het mannetje weggejaagd, terug naar zijn eigen territorium, dat zo'n vierhonderd vierkante meter beslaat. Na vier à vijf weken krijgt zij twee tot zeven jongen, die ze vier weken zoogt. Dan moeten de jongen gedwongen het nest verlaten, op zoek gaan naar een eigen territorium.

Een mol is een actief baasje. Dag en nacht is hij in touw. Hij wisselt periodes van activiteit af met rustpauzes. Wordt het kouder, dan gaan regenwormen en andere insecten dieper de grond in. De mol moet zijn voedselbron volgen, dus flink graven, tot wel 120 centimeter diep. Daardoor ontstaan er in de winter meer en grotere molshopen. Dit alles zorgt dat de grond luchtig blijft zodat water goed weg kan stromen en insecten die onze planten bedreigen, opgegeten worden. Vind je de molshopen toch niet zo geslaagd? Een mol heeft een hekel aan bepaalde geluiden en aan de geur van planten als kruisbladwolfsmelk en keizerskroon. Dit helpt een beetje. En besef dat zodra je de mol verdreven hebt zeer waarschijnlijk een andere mol de burcht inneemt.

Staat het grondwaterpeil hoger, dan zal de mol het wat hoger op zoeken. Is de grond te droog, dan gaat de mol op zoek naar water, bijvoorbeeld dauw, en komt dus naar boven. Hij kan dan heel goed zwemmen en klimmen, maar boven de grond zijn ook zijn vijanden te vinden, zoals vos, reiger, uil, buizerd, ooievaar en de mens. De mol kan drie jaar oud worden, maar slechts twee procent bereikt die leeftijd.

Tekst en beeld: Corlène van den Camp

Omgevingswet - roeien met nieuwe riemen

Halverwege 2022 wordt de Omgevingswet van kracht. Een grote operatie vanuit 'Den Haag'. Wetgeving en regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water worden gebundeld en eenvoudiger voor alle lagere overheden. Onverkort doorvoeren van de wet kan leiden tot bedreigingen voor natuur, duurzaamheid, leefbaarheid en gezondheid. KARWIJ vatte een overzichtsartikel van Nature Today* over deze nieuwe wet samen.

Landbouwgebied Velperwaarden

Behalve eerdergenoemde bedreigingen, biedt de wet ook kansen voor versterking van de lokale regelgeving ten bate van natuur en milieu. De nieuwe wet wordt gefaseerd ingevoerd in het lopende decennium. Het is vooral van belang om die kansen te herkennen en te leren benutten. Waarom moeten lokale natuurorganisaties de vinger aan de pols houden? Omdat gemeenten deels hun eigen regels kunnen opstellen. Dat vraagt wel veel kennis en tijd. Is die capaciteit voldoende? En gaat het behoud en/of het versterken van natuur de prioriteit krijgen die deze nodig heeft, als het mogelijk ten koste gaat van woningbouw, economische ontwikkeling of productie van 'duurzame energie'? Allemaal vragen.

Wat kenmerkt de Omgevingswet?

Nieuw in de Omgevingswet is de overgang van 'regels' naar 'open normen'. Op dit moment zijn er nog veel regels met details voor wat wel en wat niet mag. Onder de Omgevingswet kan straks met open normen gewerkt worden. Dat houdt in dat het Omgevingsplan bepaalt of een functie of activiteit toelaatbaar is, maar niet hoe. Bestaande bepalingen voor bescherming van groen, natuur en landschapskwaliteit kunnen vervangen worden door open, globaler normen.

Algemene regels

De Omgevingswet beoogt dus activiteiten met algemene regels te regelen. Gemeenten krijgen daarbij ruimte voor eigen afwegingen. Een gemeente kan bijvoorbeeld meer woningbouw als doel stellen; dit is een typisch zwaarwegend belang. En daarbij kan de natuur in de verdrukking komen. Het risico bestaat dat lokale overheden capaciteit en kennis van de nieuwe wetgeving tekortkomen. Dat kan leiden tot onjuiste uitvoering van de instructieregels.

Gemeenteraden kunnen na ingang van de Omgevingswet zelf vaststellen voor welke bouwactiviteiten en in welke gebieden nog een omgevingsvergunning verplicht is om te toetsen aan het Omgevingsplan. Is een bouwactiviteit in het plan niet meer vergunningplichtig? Dan moeten initiatiefnemers zelf beoordelen of de activiteit strijdig is met de regels van het omgevingsplan. Geen vergunningplicht betekent geen aanvraag. Met die aanpak lopen natuur- en milieuorganisaties openbare informatie over een initiatief mis. Als er onderdelen zijn die strijdig zijn met het Omgevingsplan, kunnen zij verzoeken om handhavend op te treden. Het wordt echter moeilijker deze verzoeken inhoudelijk en op voorhand te onderbouwen.

Meer veranderingen

Er verandert straks nog veel meer onder de nieuwe vergunningen en meldingen. Een kort overzicht:

- De bestaande meldings- of vergunningplicht vervalt.
- De noodzaak van de 'verklaring van geen bedenkingen' die de gemeenteraad afgeeft bij ontwerpvergunningen vervalt.
- Een omgevingsvergunning treedt straks standaard in werking op de dag na bekendmaking van het besluit.
- Aanvragers van een omgevingsvergunning moeten de participatie bij hun project zelf organiseren. Denk aan initiatiefnemers van een zonneveld, of projectontwikkelaars van een nieuwe wijk.

Aanleg natuurspeelplaats bij Rheden (april 2020)

Iedere gemeente zijn eigen uitwerking

Onder de Omgevingswet kunnen regels voor participatie per gemeente sterk gaan variëren. Het is dus van belang om te weten hoe het plaatselijk is geregeld. Ook hebben initiatiefnemers van pakweg een bouwproject een kennisvoorsprong ten opzichte van natuurorganisaties of bezorgde burgers. Dit veroorzaakt een ongelijk speelveld. De gemeente heeft wel eens de neiging zich argumenten van de initiatiefnemer meer eigen te maken dan de belangen van natuur, milieu, leefbaarheid en omgeving. Zeker als die laatste uiteenlopend benadrukt worden door verschillende groepen.

Heel concreet is het vaststellen van milieunormen onder de Omgevingswet. De huidige normering voor geur, geluid, bodemkwaliteit en lozen van afvalwater gaat over naar standaardwaarden. Daarvan kan gemotiveerd worden afgeweken, met gewijzigde boven- en ondergrenzen. Regels en verplichting van vergunning, melding en onderzoek vervallen. Gemeentes krijgen beleidsvrijheid bij het reguleren van activiteiten.

Over deze complexe regelgeving kunnen gemeenteraden eigen besluiten nemen. Er zijn echter veel variabelen, en dus vrijheidsgraden: dat maakt het voor hen niet eenvoudig. Zijn zij voldoende deskundig om, in de overgang naar één Omgevingsplan, het beschermingsniveau en de wijze van bescherming te borgen in goed onderbouwde besluiten?

Groene entree terrein Rijnstate Velp

Provincie en Natuur Netwerk

Het Natuur Netwerk Nederland (NNN) is de opvolger van de voormalige Ecologische Hoofdstructuur. Provincie Gelderland beheert het GNN in onze contreien. Tot nu toe werden projecten binnen het NNN getoetst op effecten voor de natuur met de zogenaamde ADC-toets. Is er aantasting van natuurwaarden te verwachten? Dan kan alleen toestemming volgen als er geen Alternatieven zijn, als er een Dwingende reden van groot openbaar belang is, of als er Compenserende maatregelen komen ten gunste van het Natuur Netwerk. Onder de Omgevingswet verdwijnt deze verplichte toets. Provincie Gelderland heeft echter besloten de ADC-toets wel te handhaven. Provinciale Staten besluiten rond de verschijningsdatum van deze KARWIJ over de aanpassing van de omgevingsverordening die dit vastlegt.

Kansen om bescherming van natuur vast te leggen

Gelukkig kan onder de Omgevingswet ook veel gedaan worden tegen bedreigingen van de natuur. Er zijn kansen om effecten te verkleinen, en mogelijkheden om betere bescherming van natuur te verzilveren. De wet biedt zo mogelijkheden om achteruitgang van de natuur tegen te gaan, of deze zelfs beter dan nu te verankeren in beleid. Ook kunnen gemeenten en provincies juist *strengere* normen stellen dan de Omgevingswet vaststelt. Ze kunnen de actuele, nog landelijk geldende regels, handhaven. Ze kunnen de vergunningsplicht voor bouwactiviteiten behouden. En ze kunnen voor een natuurgebied of een gebied met veel industrie omgevingswaarden vaststellen.

Die uitdaging ligt uiteraard bij de organisaties die zich inzetten voor bescherming van natuur en milieu, maar niet minder bij (juist ook) gemeenten, bedrijven en inwoners.

*Dit artikel is een bewerking van: *Omgevingswet bedreiging voor natuur tenzij 352 gemeenten natuurbelang stevig verankeren*. Naturetoday.com, 4 november 2021

Overige bronnen:

Roeien met nieuwe riemen. Kansen en bedreigingen. Natuur- en milieufederatie Noord-Holland en Natuur & Milieu, juli 2021

samenvoorzeeleefomgeving.nl (voor natuur- en milieuclubs en hun achterban)

rhedensbuitengebied.nl. Omgevingsvisie buitengebied Rheden, oktober 2019

Tekst en beeld: Jeroen Boland

De Omgevingswet in de Gemeente Rheden

Hoe is Gemeente Rheden bezig met de Omgevingswet? De dorpsgemeenten op de Veluwezoom kennen weliswaar niet veel industrie, transport en intensieve landbouw, maar ze zijn wel dichtbevolkt en er is veel drukte door recreatie. Ook hier staan natuur en landschap continu onder druk. Daarbij komen de regionale opgaves voor woningbouw, klimaatadaptatie, stroomopwekking en transport. Het is een grote opgave om natuur goed te verankeren in de plannen die voor de nieuwe Omgevingswet opgesteld moeten worden. De Gemeente Rheden nam enkele jaren geleden al een voorschot met de Structuurvisies voor de grote dorpen en de Omgevingsvisie buitengebied. Dit gebeurde in een langdurige consultatie van inwoners, belangengroepen en ondernemers. Een concreet voorbeeld van hoe dat wordt aangepakt is de Zuidflank Rheden. Ook wil de gemeente in en rond Rijnstate in Velp een nieuwe woonwijk met een centraal park realiseren: een groot project, dat Omgevingswet-proof dient te worden.

Recreatie kent soms piekdruktes

Nieuwe wandelfolder 2022

Voor 2022 hebben we weer een wandelfolder gemaakt met ruim twintig wandelexcursies. De maandagmorgengroep verzorgt elke eerste maandagochtend van de maand een excursie.

Daarnaast zijn er in de meeste maanden ook op zondagmiddag excursies. Het jaar sluiten we af met een Sylvesterwandeling op vrijdagmiddag 30 december. Al deze excursies geven een goed beeld van wat ons mooie gebied te bieden heeft.

Deze wandelfolder verspreiden we in ons werkgebied op locaties waar veel mensen komen. De folder is daarmee ook een visitekaartje van onze vereniging. Daarom kondigen we in deze folder ook de korte cursussen aan die we het komend jaar gaan organiseren, zoals een korte paddenstoelencursus, een vogelcursus en de klimaatcursus *De groene verandering*. Ook de IVN-tuin heeft een plekje in de folder en natuurlijk de oproep om lid of donateur te worden van IVN Oost-Veluwezoom.

Helaas blijft de coronamaatregelen-disclaimer voorlopig nog van kracht. Kijk dus voor aanvang van de wandeling altijd op onze website ivnoostveluwezoom.nl of er speciale beperkingen zijn voor de wandeling. Naast de coronamaatregelen van de overheid kan ook een afgegeven weeralarm reden zijn om een excursie af te gelasten. Op de achterzijde van deze KARWIJ vind je de wandelexcursies die in de eerste drie maanden van 2022 gehouden worden.

Tekst: Gerrit Lammers

Beeld: foto wandelfolder en Floor Scholten

IVN Oost-Veluwezoom
Programma 2022

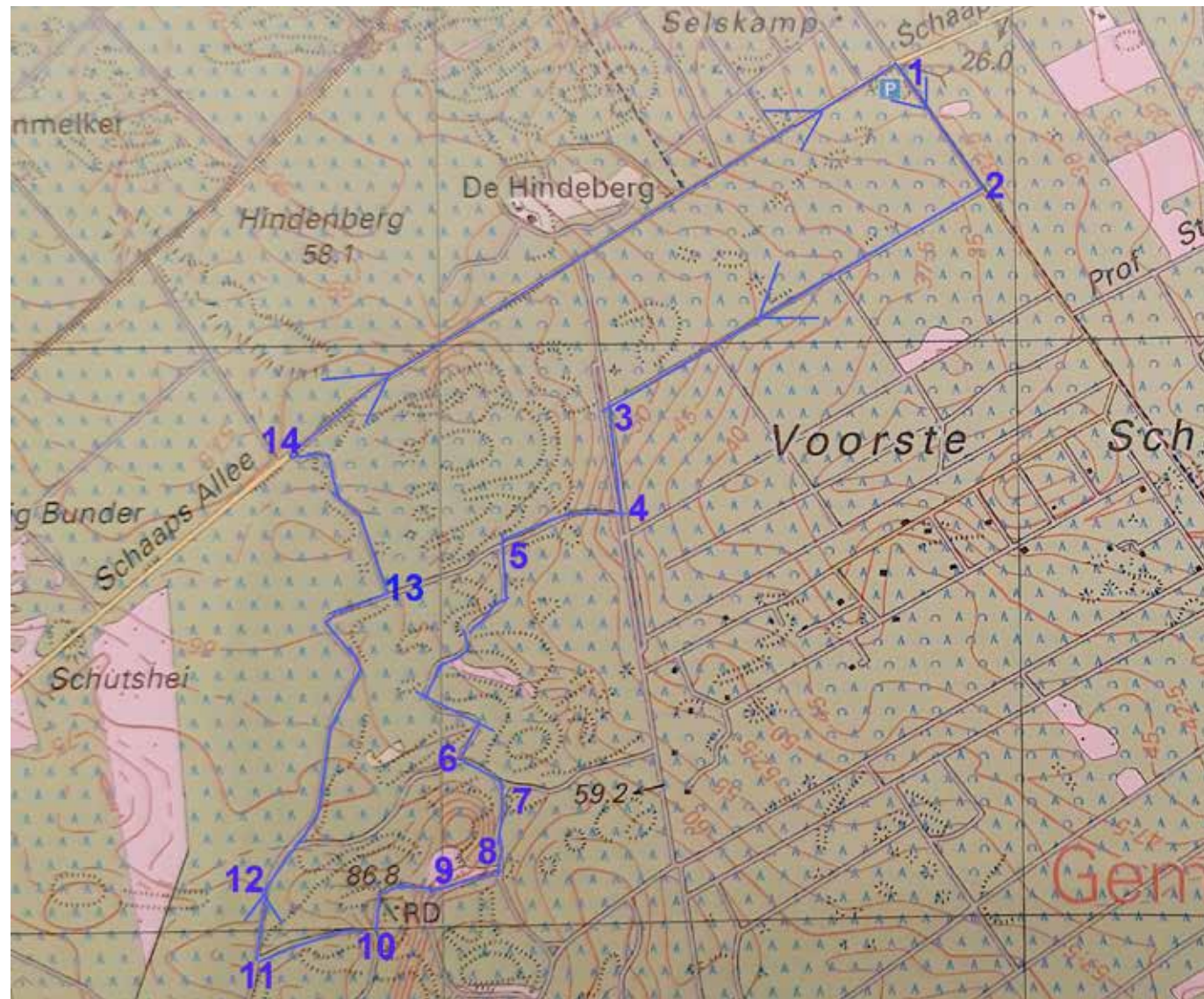

www.ivnoostveluwezoom.nl

Voorwandelen: de Schaddevelden

Het bosgebied van de Schaddevelden bij Laag-Soeren is een mooie wandelbestemming in dit jaargetijde. Je ziet het interessante reliëf in het bos nu heel goed, zeker bij een lage zonnestand. Gids Jutta Müller ontwierp de wandeling in het kader van de gidsencursus. Begin 2020 liep ze deze met andere gidsen; de redactie wandelde voor deze rubriek alvast voor in oktober 2021. Komend voorjaar is deze maandagmorgen-wandeling voor publiek, met gidsen Hermine en Corlène.

In dit gebiedje zie je aan het reliëf goed hoe de Veluwezoom is ontstaan en hoe de mensen in de loop der tijd met het landschap zijn omgegaan. De beschrijving neemt je hier en daar mee terug in de tijd. We geven hieronder stapsgewijs de route. Deze gaat vooral over zandwegen, dus denk aan goede wandelschoenen. Geniet van de wandeling en gebruik al je zintuigen om dit unieke stukje landschap te beleven. De rondwandeling duurt een klein uurtje.

Het ontstaan van het Veluwemassief in een notendop
De Veluwezoom is lang geleden ontstaan. Tijdens de voorlaatste ijstijd 150.000 jaar geleden ontstond hier hoge, toen nog steile stuwwallen.

Enorme ijsmassa's hebben zand mee- en weggeschoven, waardoor aan de ene kant diepe dalen ontstonden en aan de andere kant zand opgestuwd werd.

Rond 40.000 jaren geleden, tijdens de laatste ijstijd, voerde aanhoudende wind vanuit de toen droge Noordzee zand aan, dat zich overal bij obstakels verzamelde.

De verschijningsvormen zijn gevarieerd; bij veel landduinen vinden we een scherpe richel aan de bovenkant en is de ene zijde wat steiler dan de andere. Je kunt dit aanschouwelijk maken: teken op glad zand met een stok een diepe lijn in een boogje, dan zie je wat er gebeurt.

De naam Veluwe betekent van oorsprong 'vaal of schraal land'. De Veluwe was tot diep in de negentiende eeuw dan ook een uitgestrekte, nagenoeg boomloze vlakte. Arme boeren staken heideplaggen, ofwel 'schadden'. Ze gebruikten deze als brandstof en 's nachts als strooisel in de potstallen waar schapen en in de winter verbleven. Het stugge mengsel van heide en schapenpoep werd in het voorjaar uit de stal gestoken en weer uitgestrooid als mest op de arme zandgrond. Dit maakte karige voedselverbouwing mogelijk.

Op de plekken waar de heide was weggestoken ontstonden kale zandvlaktes. Vanaf de Middeleeuwen ontstonden stuifduinen omdat toen hier alles kaal was en de wind vrij spel had. Vaak vormen de stuifduinen zich naar de aanwezigheid van een karrenspoor of hessenweg of bij een boomgroep of struik. Vanaf de negentiende eeuw werden de vlaktes, inclusief stuifduinen, weer beplant, om verstuiwing tegen te gaan. Hiervoor werden vooral grove dennen gebruikt, en later in toenemende mate Douglas en andere sparren. Tijdens deze wandeling kun je deze overal zien.

Ook de drie soorten reliëf, stuwwal, landduinen en stuifduinen, kun je tijdens de wandeling goed zien. Deze komen gemengd voor, dus probeer niet uit alle macht om te analyseren welke soort duin je ziet. Moderne satellietkaarten geven hierover meer informatie, ook kunnen profielen uit grondboringen ons meer vertellen.

De wandeling, stapsgewijs

1. Start is de parkeerplaats Plaghak aan de Schaapsallee. Je bereikt deze door vanaf Laag-Soeren de Badhuislaan in te rijden.

Of je volgt het fietspad door het bos dat aan de zuidoostzijde aan het einde van de Schaapsallee uitkomt.

Vanaf de start wandel je langs het smalle fietspad richting Dieren. Op omgevallen of dode berken zie je de berkenzwam of berkendoder groeien, in de vorm van stevige ronde 'elfenbanken'.

2. Na 250 meter sla je bij twee Amerikaanse eiken de eerste zandweg rechtsaf.

Dit is een rustig stukje bos, waar je goed de verschillende manier van bomen planten kunt zien. Deze bomen werden voor gebruik aangeplant, om te stoken, bij de leer- en ijzerbewerking gebruikt en om dingen te maken.

Na een tijdje zie je rechts een tamme kastanje staan. De tamme kastanje is herkenbaar aan de lange, grof gezaagde lancetvormige bladeren. De stekels zijn een soort afweerwapen tegen de voortijdige aanval van onrijpe vruchten door vogels en eekhoorns. In dit najaar zijn er weinig eikels, daarom zal de kastanje een gewild maaltje zijn voor bijvoorbeeld wilde zwijnen. Vroeger stonden in dit gebied veel meer tamme kastanjes. De soort werd door de Romeinen meegebracht naar deze contreien. Zij plantten de bomen langs hun marsroutes voor schaduw en als voedselbron voor de soldaten.

Tamme kastanje

3. Na circa 750 meter kom je bij een T-splitsing. Hier neem je het beste de tweede weg linksaf, een ruiterpad. Het zand hier is stuifzand uit de laatste ijstijd.

4. Na 200 meter rechtsaf voor beuk. Je volgt een kronkelig pad met links productiebos en rechts uitgedund bos.

5. Eerste pad linksaf. Je loopt hier tussen stuifduinen. Er is een overwegend vochtig microklimaat omdat hier minder wind en meer schaduw is dan elders in het bos. Dat verklaart de groei van verschillende soorten mossen.

Een van de zeven soorten haarmos

6. Eerste grote pad linksaf.

7. Het pad maakt een driehoek met bomen, daar houd je rechts aan.

8. Bij de volgende driehoek met bomen ga je ook rechtsaf.

Hier, en op veel ander plekken, zie je pijpenstrootje groeien. De stengel van deze grassoort gebruikten de mensen vroeger om stelen van kleipijpen te ma-

ken, maar ook om deze schoon te maken. En tot midden vorige eeuw gebruikte men de wortel om bezems van te maken.

9. Bij de V-splitsing rechts aanhouden, het pad gaat nu omhoog.

Je loopt nu op de richel van een stuifduin. Neem het landschapsbeeld rustig waar. We zien op verschillende plekken verspreid hulst staan. De meeste struiken zijn klein tot zeer klein en zeer compact. Dit komt door hertenkraak. Uit waarnemingen blijkt dat als hulst door herten begraasd wordt, de plant bestekelde bladeren ontwikkelt. Boven de reikhoogte van het hert, pakweg 2,5 meter boven de grond, blijken de bladeren echter gaafrandig. De plant zorgt ervoor dat alleen de bladeren binnen vreaatbereik stekels maken. De onbedreigde blaadjes zijn stekelloos, een efficiënt gebruik van energie en voedingsstoffen. Zo zien we twee verschillende bladvormen op één plant.

Hulst

10. Bij een padendriehoek met grove dennen ga je rechtsaf.

11. Bij de T-splitsing ga je rechtsaf.

Een stukje verderop zie je een aantal Amerikaanse eiken. Deze soort werd in de vorige eeuw veel geplant als extra voedselbron voor wilde zwijnen. Tegenwoordig zien we in veel bossen massale eikenopslag. Ook afzagen helpt niet, iedere stobbe loopt weer rap uit tot een flinke struik en vormt later weer een nieuwe boom.

12. Bij de volgende V-splitsing houd je links aan. Hier en een stuk verderop zie je, als de bodem vochtig genoeg is, een zoelplek. Dit is een waterplas, vaak met takken en houtstammetjes erin,

waar wilde zwijnen zich in de modder wentelen, om zich van parasieten te bevrijden. In hete zomers biedt dit de broodnodige afkoeling. Na het modderbad wrijven ze zich schoon aan bomen, stobben en laaghangende takken. Zoek de schuursporen in de omgeving van de zoel: een gladde leemlaag, soms met nog een plukje zwijnenhaar eraan..

Laat najaar, lang groen

Aan de rechterkant zie je de glooiing van een smeltwaterdal uit de nadagen van de laatste ijstijd.

In het bos aan je linkerzijde zie je een open plek, dit is de Schutshei. Hier ergens heeft de 'jachthut' van Reinder van den Brink gestaan. Deze legendarische stroper leeft nog voort in lokale volksverhalen (zie kader). Zijn faam leeft ook op het internet voort. Vroeger leefden veel meer mensen in diverse seizoenen van de opbrengsten van het bos. Meestal werd het nutsgebruik verdeeld volgens bepaalde afspraken; wildstropers hadden daar doorgaans maling aan.

13. Je volgt dit pad tot na een rechte bocht en neemt het eerste pad links.

Als het vochtig genoeg is, vind je hier in de zomer bloeiende waterpeper. De eenjarige plant houdt

van vochtige stikstofrijke plaatsen, op sommige bospaden groeit hij goed. Als je de blaadjes kauwt, proef je een peperig scherpe smaak.

14. Als je bij de verharde Schaapsallee komt, sla je rechtsaf en volgt de weg tot je weer bij parkeerplaats Plaghak arriveert. Dit is het eindpunt van onze wandeling.

De onfortuinlijke stroper Reinder

Reinder van den Brink leefde van stroperij in de bossen tussen Dieren en Laag-Soeren. Op een dag werd hij op heterdaad betrapt door veldwachter Hendriks, die hem bekeurde; hier baalde hij danig van. Later in een Dierense kroeg kwam hij in een dronken bui de veldwachter tegen en schoot hem in de buik. Reinder vluchtte, werd gepakt en veroordeeld. Na tien jaar gevangenisstraf keerde hij terug in zijn hut op deze heide.

Hij legde een moestuin aan, waarvan hij kon leven. De konijnen die eropaf kwamen, schoot hij vanuit zijn hut af. Hij deelde zijn buit vaak met de allerarmsten van Dieren en Laag-Soeren en was daardoor geliefd bij hen. De stroperij was en bleef echter een doorn in het oog van de eigenaren van het bosgebied.

Op een ochtend in 1904 werd hij in de struiken tussen Dieren en Laag-Soeren gevonden. Hij was om het leven gebracht. Zijn moordenaar is nooit gevonden. Veldwachter Hendriks bereikte, met de kogel in zijn buik, nog de gezegende leeftijd van 88 jaar.

Tekst: Jutta Müller, Jeroen Boland

Beeld: Floor Scholten & Topkaart 1:25.000 (niet op schaal)

Beeld: Peter Sinon.

LEESTIP! De tuinjungle - tuinieren om de wereld te redden

Soms word je tijdens het lezen van een boek zo door de inhoud gegrepen, dat je denkt: dit moeten meer mensen lezen. KARWIJ geeft in 2022 leden de ruimte om een zelfgekozen boek te bespreken, zolang het maar over natuur(educatie), biodiversiteit of iets aanverwants gaat. Wil jij met je mede IVN'ers delen wat jou bij het lezen van een boek aansprak en waarom? Verras ons dan met jouw eigen bijdrage van maximaal 500 woorden. Richard van Gelder trapt de rubriek in deze KARWIJ af.

*De tuinjungle (The Garden Jungle)**, geschreven door Dave Goulson, vind ik een goed leesbaar boek over het nut van tuinieren. Maar het is veel meer. Tijdens het lezen werd ik vaak herinnerd aan andere boeken die ik las. Dit komt omdat het veel onderwerpen raakt. De 'tagline' op de kaft: *Verbeter de wereld, begin in je tuin*, zal je als IVN'er misschien minder aanspreken, maar toch denk ik dat ook de doorgewinterde IVN'er met regelmaat nieuwe dingen leest. Het boek beviel zo goed, dat ik van plan ben het een tweede keer te lezen.

Goulson krijgt het etiket 'de leukste bioloog van Engeland' opgeplakt. Hij is wereldwijd bekend en geniet veel respect. Hij heeft inmiddels een aantal boeken geschreven. Dit boek las ik in een ruk uit en het kreeg lovende recensies. Bij die van Libris kan je misschien nog denken 'tja, die willen gewoon het boek verkopen', maar als ook de recensie van de Vogelbescherming lovend is, zegt dat wel wat.

Een schokkende ontdekking uit het boek voor mij is hoe wij (de mens) de achteruitgang van de dierenwereld negeren en hoe weinig we eraan doen. Ook de rol van overheden en industrie is op zijn minst dubieus te noemen. Zo worden nog immer veel turf en turfproducten verkocht, wat erg milieubelastend is, en worden er veel insecticiden gebruikt bij het telen van plantgoed. Ik heb me eigenlijk nooit gerealiseerd dat ook bij de kweek voor levering aan de grote tuincentra veel milieubelastend materiaal wordt gebruikt.

Nu snap ik ook waarom mijn *Cornus mas* er zo raar uitziet. Door de snelle kweek is een onnatuurlijke lengtegroei ontstaan.

Goulson maakt ook de vergelijking tussen de intensieve veeteelt en de landbouw met kleinschalige bedrijven, met daarbij de berekening van de milieubelasting. Dit was voor mij een openbaring. Verder schrijft Goulson (die ook bijenprofessor is) smeulige verhalen over tal van insecten waaronder motten, en over wormen en andere beesten. De auteur schuwt de cijfers niet, deze zijn soms handig om te kennen, als je ze tenminste kunt onthouden. In *De Tuinjungle* tref je diverse tips aan over bijvoorbeeld de inrichting en mogelijkheden van je tuin. Met veel praktische tips, zoals een lijst van organisaties die op de juiste manier omgaan met onze leefomgeving.

Het boek van Goulson heeft me aan het denken gezet over mijn gedrag en opnieuw over de macht van het kapitaal en de ongelofelijke kracht van de lobby. Net als over hoe moeilijk het is veranderingen door te voeren. Herhaling, blijven uitleggen en voorlichting zijn hierbij onmisbaar.

Tekst: Richard van Gelder

Beeld: rechtenvrije foto Engelstalige uitgave.

*De Tuinjungle - Dave Goulson (uitgever Atlas Contact, vertaald uit het Engels, 2019)

Uitgelicht: Het bestuur als werkgroep

Op een rustige oktoberavond bezocht de redactie van KARWIJ een vertegenwoordiging van het bestuur van IVN Oost-VeluwezooM. De voorzitter van onze vereniging, Willem Cramer, en Jeannette Heinsbroek, sinds de ALV van 17 november jl. onze secretaris, namen deel aan het gesprek.

We zijn er snel uit dat een gesprek over beleid en toekomstplannen weinig zin heeft: die zijn al besproken tijdens de vorige ALV en vastgelegd in het beleidsplan 2021-2024. En omdat het gesprek plaatsvindt in een ontspannen en open sfeer, krijgt het al snel meer het karakter van gedachtewisselingen dan van een vraaggesprek met voorgebakken vragen. Wat volgt is een poging de hoofdlijnen weer te geven.

Er is voorgesteld te spreken over het bestuur als werkgroep. Waarmee is de werkgroep zoal druk?

Willem antwoordt: "Dat 'bestuur als werkgroep' geeft aan dat er doelgericht werk wordt verzet ten behoeve van onze vereniging. Er is de centrale functie voor onze werkgroepen, waarbij ondersteuning door actief meedenken en het samen vaststellen van praktische richtlijnen de nodige aandacht vraagt. Daarnaast bestaat er een regionaal overleg van de plaatselijke verenigingen binnen die regio. Dit platform overlegt een paar keer per jaar en neemt ideeën en meningen via delegatie mee naar het landelijk verenigingsoverleg, eens per jaar."

Belangrijk is vooral het 'voorwaardenscheppend' bezig zijn. Een grote zorg is bijvoorbeeld hoe we als vereniging willen omgaan met de landelijke Covid-ontwikkelingen en -regelgeving. Excursies met groepen mensen in elkaars nabijheid, de Natuurgidsenopleiding (NGO), diverse werkgroepen; dit

alles heeft ernstig te lijden onder de coronamaatregelen.

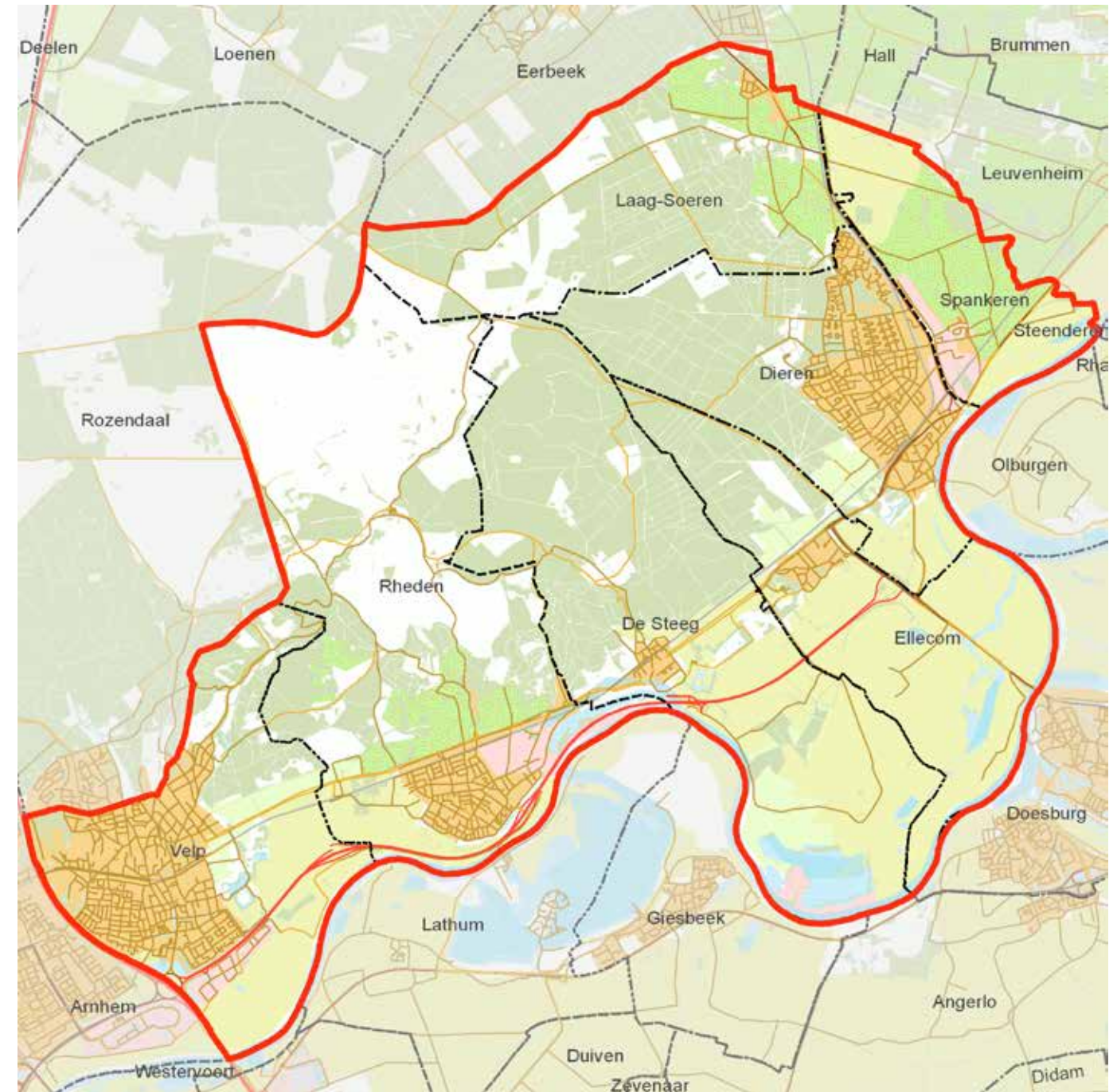
"De vraag is misschien niet zozeer of onze vereniging de crisis overleeft, maar wel hoe wij hier weer uit tevoorschijn komen. Is er na zo'n lange periode van niet-actief zijn nog steeds voldoende animo bij de betrokkenen? Hoe hanteren we de onzekerheden?"

Maar omdat corona elders al meer dan genoeg aandacht krijgt, gaan we graag over naar een ander punt van gesprek: het bestuur ziet voor zichzelf een faciliterende rol, voor een vereniging van, voor en vooral door de leden. Inbreng van de leden is hierin essentieel voor de ontwikkeling. Op die manier valt het werk ook niet stil bij vertrek of verlies van een 'een sterke, krachtadige leider'.

Wat in het gesprek, maar ook in alle communicatie en activiteiten opvalt is het begrip 'verbinding'?

De reactie is onmiddellijk: "Ja, maar vooral ook binding."

"Op dit punt is ook meer dan genoeg te doen. Hoe gaan we om met verloop? Er is een natuurlijk verloop, veelal afhankelijk van de levensfase van de leden: verhuizing, ouderdom, verandering van werk. Dit is een gegeven, maar er speelt meer", aldus de bestuursleden.

Achterliggend komt de vraag aan bod: hoe matchen de vereniging en de leden? "We zijn geen voetbalclub, waarin een ieder naar gebleken kwaliteiten een spelpositie krijgt toegewezen en geacht wordt aan de wekelijkse wedstrijden deel te nemen. Hoe vindt een ieder zijn of haar plaats?"

We spreken over de noodzaak van het besef van lidmaatschap. Over de trend 'wel lid, géén natuurgidsopleiding'. Het bestuur geeft aan dat het zinnig kan zijn leden te vragen in een projectgroepje mee te denken over de vraag hoe tot een betere binding gekomen kan worden. Centraal ziet het bestuur in elk geval de rol van de NGO, in verbinding met de werkgroepen: "Daar moet de relatie tussen leden en de vereniging vaste grond krijgen. Werkgroepen

worden gedragen door één of meer personen. Er is ook zeker ruimte voor nieuwe werkgroepen, op aangeven van de leden die interesse hebben."

Een reeks van gedachten komt aan de orde. Over de insteek 'eerder breed dan diep' als het gaat over (feiten-)kennis, over het verschijnsel 'verlies van verwondering' gedurende de NGO en hoe de één hiervan echt hinder ondervindt en een ander daar totaal geen beeld bij heeft. Het accent zal in de komende NGO ook meer liggen op het eigenlijke gidsen. Dat blijkt voor veel mensen 'in het echt', dus met een publiek van gasten, toch vaak een hele opgave, ondanks de ervaring binnen de NGO zelf. De thermometer-gesprekken, met de vraag 'Ben je nog op weg naar het gids-zijn?' zijn hierbij van belang.

Verder werkt de NGO met een landelijke opleidingsmap. “De kunst is deze te vertalen naar de streekeigen situatie. Dat het in de NGO niet allereerst draait om pure kennis maar dat we dit meer overlaten aan leden onderling. Hoe vindt je nu de juiste persoon voor bepaalde kennis?”

Ook de rol van de Klaproos, onze vergaderlokatie in Rheden, heeft de aandacht. Er zijn ideeën over een groencafé, een soort inloop. Het mag duidelijk zijn dat dit qua bemensing best veel vergt.

Er is aandacht voor de diverse wandelroutes, de excursies (vanouds toch voor veel IVN'ers een beetje het centrale domein van onze vereniging), voor cursussen (zoals bijvoorbeeld recent toegevoegd de klimaatcursus van de werkgroep Duurzame Veluwezoom), de aansluiting bij de scholen (waarbij jongeren als vergeten doelgroep worden onderkend), en langs de zijlijn nieuwe initiatieven zoals oprichting van een kennisbank en een fotoarchief (nu wel aanwezig, maar verdeeld over toevallige leden; onbekend, dus nog slecht te vinden).

Hoe wordt gedacht over meer aansluiting bij de gemeente Rheden, die zo ongeveer hetzelfde grondgebied beslaat?

Het bestuur vraagt of daar een uitgesproken vraag naar is bij de gemeente Rheden. We (Peter, red.) geven aan dat de gemeente als het gaat om beleid en uitvoering in het groen ambassadeurs nodig heeft en dat ook uitspreekt. De communicatie daar is nu nogal ‘instrumenteel’, via sociale media. Let wel: wat we op dat moment in het gesprek nog niet voor ogen hadden was het verloop van de klimaatcursus-avond vier dagen eerder in Dieren, waarbij op initiatief van beide kanten de wens is geuit om op het gebied van duurzaamheid per direct intensiever samen te werken. De werkgroep Duurzaamheid blijkt dus al stevig op pad!

“Mogelijk verdient een werkgroep Beleid (gemeentelijk en provinciaal) ook een nieuw leven gezien de ontwikkelingen rondom schone energie. Wat gebeurt er rondom de windmolens? En wat rondom zonne-energie?”

Ik (Peter, red.) opper de mogelijkheid tot organiseren van een excursie ‘Groen begint thuis’ in de vorm van een dorpswandeling langs de bebouwingsgrens van Rheden of De Steeg, met aandacht voor de natuuraspecten die eigenlijk zo grijpbaar zijn. Alledaagse vogels en plantjes, de natuurlijke ontwikkeling in de Laak en het park IJsselsingel. Er is direct enthousiasme vanuit het bestuur: “Het accent ligt zo makkelijk op de bijzonderheden, zoals een ontmoeting met zwijnen of reeën, terwijl dichtbij huis ook al zoveel moois voor handen is.”

Voor we het weten gaat het richting 22.00 uur en vinden we dat er zo wel een helder beeld op tafel ligt. Van een bestuur dat zich graag benaderbaar opstelt ten dienste van de leden en hun activiteiten en bezig is met het vergroten van de onderlinge binding. Willem sluit de avond dan ook af met de uitspraak “Ideeën welkom en vooral: voortrekkers welkom!”

Tekst: Peter Sinon

Beeld: Peter Sinon, Wikimedia

Verder lezen:

Klimaatcursus De Groene Verandering
ivn.nl/afdeling/oost-veluwezoom/nieuws/interessante-klimaatcursus-de-groene-verandering

Beleidsplan 2021-2024 IVN Oost-Veluwezoom, opvraagbaar bij secretaris@ivnoostveluwezoom.nl.

Tip! Lees ook de artikelen over gemeentelijk beheer en biodiversiteitsbeleid in voorgaande edities van KARWIJ.

Beeld: Floor Scholten

WANDELPROGRAMMA

Het programma is onder voorbehoud van de coronamaatregelen. Houd daarom ook de website in de gaten.

Maandag 10 januari, 09.30 uur

Winters genieten

Start: P. De Zijpenberg, Beekhuizenseweg, paddenstoel 23445, Velp
Eerste gids: Rob Timmerman

Zondag 23 januari, 13.00 uur

Speuren naar sporen

Start: P. Snippendaalseweg bij rotonde Arnhemsestraatweg, Rheden
Eerste gids: Gerrit Lammers

Maandag 7 februari, 09.30 uur

Boomsilhouetten

Start: P. Het Sterrenbos, Zutphensestraatweg, Ellecom
Eerste gids: Bertus Schoenmakers

Zondag 20 februari, 13.00 uur

Stilte op de Veluwezoom

Start: P. de Elsberg/Lange Juffer, einde Schaapsallee, Laag Soeren
Eerste gids: Rob Timmerman

Maandag 7 maart, 09.30 uur

De Schaddevelden

Start: P. Plaghak, Schaapsallee/Plaggenweg, Laag Soeren
Eerste gids: Hermine Schuit/Corlène van den Camp
Over deze wandeling staat een artikel in deze Karwij.

Wandelingen aanvragen

excursies@ivnoostveluwezoom

Scholenwerk aanvragen

scholen@ivnoostveluwezoom

Rondleiding IVN-tuin

ivn-tuin@ivnoostveluwezoom

WANDELPROGRAMMA IVN EERBEEK

(ivn-eerbeek.nl)

Zondag 9 januari, 14.00 uur:

Reeënberg.

Waar blijft het water?

Zondag 13 februari, 14.00 uur: Loenermark.

IJstijd aan lijf en leden

Zondag 13 maart, 14.00 uur:

Sjouwe(n) over Groenouwe

PROGRAMMA KNNV ARNHEM

Zie agenda op knnv.nl/arnhem